FrieschDagblad
Woensdag 15 februari 2017

De nieuwe Oosterhuis is in wezen een Bijbels-katholiek leerboek

De ‘nieuwe catechismus’ van Huub Oosterhuis weerspiegelt de weg van een auteur die de weg terug is gegaan van de rooms-katholieke geloofsleer naar de ‘katholiciteit’ van de Joodse Bijbel.



Het was een bemoedigend teken dat theoloog, dichter en voormalig priester Huub Oosterhuis zijn boek mocht aanbieden aan Gerard de Korte, de voormalige bisschop van Groningen-Leeuwarden. Foto: ANP

Recensie

Hans Kronenburg

Tussen de verschijning van Oosterhuis’ gebedenboek *Bid om vrede* in 1966 en zijn (voorlopig) laatste boek *Alles voor allen* in 2016 ligt vijftig jaar. In 1966 was ik predikant van Rinsumageest en ik herinner me nog goed dat ik *Bid om vrede* ten geschenke kreeg van mijn vriend en collega Durk Rijpma, de toenmalige predikant van Paesens en Moddergat. De gebeden, voor een groot deel geënt op het oude Romeinse Missaal, waren klassiek van vorm, maar eigentijds van inhoud. Je wist dat ze geschreven waren door een rooms-katholiek en dat ze bedoeld waren voor rooms-katholieke priesters, maar ook voor protestanten waren ze goed mee te bidden – op enkele typisch ‘roomse’ teksten na.

Oosterhuis’ recentste bundel *Alles voor allen* ademt een geheel andere geest. Het is geen gebedenboek, maar een catechismus – een nieuwe catechismus zelfs, zoals de ondertitel suggereert, met een knipoog naar de progressieve (en door Rome verboden) *Nieuwe Katechismus* uit 1966.

Eeuwige vragen

Waarin zit het nieuwe van *Alles voor allen*? Als ik het op mijn manier mag zeggen: het nieuwe zit daarin dat de auteur het *rooms*-katholicisme achter zich heeft gelaten en een voluit *Bijbels-katholiek* boek heeft geschreven. De fraaie titel *Alles voor allen* geeft dat ook aan: het is de letterlijke vertaling van ‘katholiek’.

Je kunt het ook anders zeggen: in deze catechismus wordt de balans opgemaakt van het levenswerk van een auteur die de weg terug is gegaan, van de rooms-katholieke geloofsleer naar de ‘katholiciteit’ van de Joodse Bijbel, met name die van Mozes en de Profeten.

Kees Kok, de samensteller, typeert het boek in zijn voorwoord als ‘een andere catechismus’, waarin geprobeerd wordt ‘zonder aanspraak op systematische volledigheid, aan de hand van het ‘Grote Verhaal’ van de Joodse en van de ‘messiaanse’ (oer-christelijke) traditie, antwoorden te vinden op de eeuwige vragen van vandaag. Voorbij aan het onderscheid katholiek-protestant. Voor alle mensen van goede wil.’

Niet toevallig werd *Alles voor allen* dan ook gepresenteerd tijdens een bijeenkomst in Eindhoven waar aandacht besteed werd aan ‘het nieuwe en positieve dat de afgelopen decennia binnen en aan de randen van de rooms-katholieke kerk is gegroeid – vaak tegen de klippen op’.

Mystieke ader

De opbouw van deze catechismus oogt op het eerste gezicht klassiek, keurig trinitarisch geordend: deel 1 gaat over God, deel 2 over Jezus van Nazareth en deel 3 over Geestelijk leven. Maar vergis u niet: de lezer wordt niet getrakteerd op een ingewikkeld dogmatisch betoog, maar op glashelder geschreven Bijbelse theologie pur sang.

God is voor Oosterhuis niet de tijdloze Albestuurder, maar JHVH, de Bevrijder-God van Israël, die afdaalt om zijn verdrukte volk uit te leiden uit Angstland. En Jezus is niet de Godmens van de geloofsbelijdenis van Nicea, maar de zoon van de Thora, de Dienstknecht van JHVH, die als een Lam ter slachting wordt geleid en vraagt om onze navolging. En de kerk is geen religieus genootschap dat mensen toerust voor de hemel, maar bestaat uit mensen die in Jezus het begin van een nieuwe wereld hebben geschouwd en zich inzetten voor vrede en gerechtigheid.

Ja, de toon is vaak maatschappijkritisch en roept associaties op met de jaren zestig van de vorige eeuw, maar die is daarom nog niet achterhaald. Integendeel, veel van wat Oosterhuis schrijft is actueler dan ooit. Er loopt trouwens ook een mystieke ader door dit boek. We komen de namen tegen van Johannes van het Kruis, meester Eckhart en Augustinus. Mystiek en politiek – ze gaan voor Oosterhuis hand in hand.

En de liturgie? En de sacramenten van doop en avondmaal/eucharistie? Het komt allemaal ter sprake, maar anders dan in de oude catechismus. In een fraaie paragraaf, getiteld ‘De troost van de liturgie’ onderstreept Oosterhuis het belang van heroriëntatie op de oorspronkelijke achtergronden en wortels van de christelijke beweging. Daarom is een gemeente zonder liturgie en leerhuis ondenkbaar. ‘Waar liturgie ontbreekt valt een gemeente uit elkaar: zonder beeld en gelijkenis en het lied verschraalt de onderlinge herkenning van het woord van de Schrift’. Maar ook: ‘Waar het leerhuis als zelfstandig project of minstens als element in de kerkdienst ontbreekt, slaat de liturgie aan het galmen.’

> De toon roept associaties op met de jaren zestig, maar veel van wat Oosterhuis schrijft is actueler dan ooit

Alles voor allen is een indringend en inspirerend, hier en daar bezwerend appel van een voluit katholiek denkende dichter-theoloog om kerkmensen en alle mensen van goede wil warm te maken voor het visioen van Gods nieuwe wereld en zich daarvoor in te zetten.

Keuze voor het visioen

Of ik dan geen kritiek heb? Natuurlijk wel: naar mijn inzicht is Oosterhuis op sommige punten te weinig katholiek (ik zeg niet: *rooms*-katholiek!), bijvoorbeeld in wat hij schrijft over de kerk: dat is mij te mager. Ook zijn christologie is nogal mager: Jezus is meer dan ‘een zoon van de Thora’. Hier, maar ook op andere punten snijdt Oosterhuis te snel vitale stukken uit de Bijbel. Bijvoorbeeld als hij zegt dat het grote thema van de Joods-christelijke Bijbel niet is ‘verzoening met God’, maar verzoening tussen mensen’. Moet ik dan het boek Leviticus, dat het hart van de Thora vormt, maar schrappen? Maar daar staat weer zijn oerbijbelse visie op de opstanding van Jezus tegenover: ‘Het verhaal over Jezus’ opstanding is de meest radicale verbeelding van het gelijk van het visioen: het gelijk is aan hen die, tegen heel de wereld in, blijven geloven in en hopen op verzoening tussen mensen: zij kiezen voor dat visioen als laatste waarheid.’

Zal het ooit goed komen tussen Oosterhuis en de kerk? Het is duidelijk dat deze halsstarrige ex-priester zich niet meer laat inpassen in de denkwereld van de Rooms-Katholieke Kerk. Daarvoor is hij te ver van haar weg gegroeid. Maar zijn Bijbels-katholieke visie op de God van Israël en de toekomst van zijn Gezalfde heeft de rooms-katholiek kerk hard nodig – net als alle kerken trouwens! Daarom was het een bemoedigend teken dat de auteur zijn boek tijdens de genoemde samenkomst in Eindhoven aan de voormalige bisschop van Groningen-Leeuwarden, Gerard de Korte, mocht aanbieden. Wie weet wat er nog van komt…

Hans Kronenburg is emeritus predikant te Zeist. Van 1962 tot 1967 was hij predikant van Rinsumageest-Sijbrandahuis en van 1991-1998 van de Grote of Jacobijnerkerk in Leeuwarden. Momenteel is hij betrokken bij het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit: www.forumkatholiciteit.nl

Alles voor allen. Een nieuwe catechismus. Huub Oosterhuis & Kees Kok (samenstelling). Uitgeverij Kok, 17,99 euro

